

XIX. YÜZYILDA OSMALI DEVLETİ'NİN GENEL DURUMU

Bu yüzyılda Osmanlı Devleti çöküş, parçalanma ve yıkılış sürecini yaşamaktaydı. Bu yüzyılda Osmanlı Devleti kendisini yıkılıştan kurtarmak için denge politikasını sürdürmekteydi.

1826 yılında II. Mahmut döneminde Yeniçeri Ocağı kaldırılması Vakay-i Hayriye olarak adlandırıldı. Yerine **Asakir-i Mansure-i Muhammediye** ordusu kuruldu. Kurulan bu ordu oldukça tecrübesizdi. Bu fırsatı değerlendiren Ruslar önce Balkanlardaki bazı ulusları kışkırttı sonrada Osmanlı devleti ile savaşa girdi. Osmanlı donanmaları Nevarin'de Ruslar tarafından yakıldı.

Ruslarla Edirne antlaşması yapıldı ve Balkan devletlerine bazı ayrıcalıklar verildi. Yunanistan'ın

Bağımsızlığı kabul edildi.

Mısır Valisi isyan etti. İsyanı bastıramayınca, önce Ruslardan sonra da Fransa ve İngilizlerden yardım istendi. Mısır Valisi ile **Kütahya Antlaşması yapıldı (1833)**. Bu anlaşmayla Mısır Valisi'nin bazı istekleri kabul edildi.

Fransızlar Cezayir'i işgal etti (1830)

İngilizlerle Balta Limanı Ticaret Sözleşmesi (1838) yapıldı. Bu anlaşma ile Osmanlı adete İngiltere'nin yarı sömürgesi haline geldi.

1853-1856 yıllarında Ruslarla Kırım yüzünden savaş çıktı ve bu savaşta Osmanlılar Rus saldırıları karşısında Avrupa'dan yardım istendi. İngiltere, Fransa ve bazı diğer

Avrupa devletlerinin yardımları ile Ruslar püskürtüldü ve Paris Antlaşması yapıldı. Bu antlaşma ile Osmanlılar Avrupa'nın koruyuculuğuna girdi ve ilk defa borç para aldı.

1875’de aldığı borçları ödeyemez hale geldi. Bu nedenle **“Moratoryum”** ilan ederek dış borçlarının ödemelerini durdurduğunu ilan etti.

1881’de **“Muharrem Kararnamesi”** adı verilen bir yönetmelikle, Osmanlı Devleti’nin borçlarını tahsili için **“Duyun-u Umumiye İdaresi”** kuruldu. Böylece Osmanlı Devleti’nin mali kaynaklarına yabancı devletler el komaları nedeniyle Batılı devletlerin yarı sömürgesi haline geldi.

TUNUS VE MISIR’IN İŞGAL EDİLMESİ

Fransızlar Tunus’u İşgal etti (1881) İngilizler Mısır’ı işgal etti (1882).

Osmanlı Devleti yüzyılın başlarında; Rusya’ya karşı İngiltere ve Fransa ile birlikte hareket etmekteydi.

Yüz yılın sonlarında Almanya’nın güçlenerek İngiliz çıkarlarını tehlikeye sokunca İngiltere Almanya’ya karşı Rusya ile ittifak kurarak Rusları Balkanlarda ve Osmanlı toprakları üzerinde serbest bırakınca Osmanlılar da; Rusya, İngiltere ve Fransa’ya karşı Almanya ile birlikte hareket etti.

Yine Osmanlı devleti Fransız İhtilali'nden olumsuz etkilenmiş. Özellikle Balkan ulusları isyan ederek Osmanlıdan birer birer kopmaya başlamışlardı

Devlet yapısında yapılan yenilik ve değişiklikler-ıslahat hareketleri:

Osmanlı Devleti bu durum karşısında; dış güçlerin içişlerine karışmasını önlemek ve toprak bütünlüğünü koruyarak parçalanmamak için; 1839'da Tanzimat Fermanı'nı, 1856'da ıslahat Fermanının, 1876'da Kanun-u Esasi'yi kabul ederek Meşruti yönetime geçmesine rağmen, yine de dağılmaktan kendisini kurtulamamıştı.

19. yüzyılda Osmanlı toplumunda eğitim ve öğretimden kaynaklanan bir kültür çatışması görülmekteydi. II. Mahmut eski eğitim tarzı olan medreselere dokunmamış; bununla birlikte Batı tarzında eğitim veren okullar açılmıştır. Bu da medreselerden mezun olanlar ile batı tarzında mezun olanlar arasında bir kültürel çatışma meydana getirmişti.

Osmanlı ekonomisi de kötü durumdaydı. Batı'da meydana gelen Sanayi inkılabını takip edememiş, kapitülasyonlar nedeniyle Osmanlı Devleti açık pazar haline gelmişti. Osmanlı Devleti 1854'de ilk defa dışarıdan borç para almak zorunda kalmıştır. Alınan borçlar geri ödeyemediğinden 1881'de Duyun-u Umumiye (Genel Borçlar) idaresi konularak Osmanlı'nın gelir kaynaklarına el konulmuştur.

19. yüzyıldaki bu genel tablo Osmanlı devletinin hızla bir çöküş dönemine girdiğini gösterir. Bu durumu gören bir kısım aydınlar Osmanlı devletini çöküşten kurtarmak amacıyla bazı görüşler ortaya atmışlar.

Osmanlı Devleti'ni çöküşten kurtarmak amacıyla ortaya atılan başlıca fikir akımları;

- Batıcılık
- Osmanlıcılık
- İslâmcılık (Ümmetçilik-Panislamizm)
- Türkçülük (Turancılık-Pantürkizm)
- Adem-i Merkeziyetçi (federalcilik) gibi fikir akımları ortaya atılmıştır.

MESRUTİYET DÖNEMİ SİYASİ OLAYLAR VE GELİŞMELER

I. MEŞRUTİYET (23-ARALIK 1876):

Meşrutiyet; Parlamentolu Krallık, Tacli Parlamento da denir. Hükümdarın yanında bir meclis ve anayasa vardır. Hükümdarın yetkileri kısılmıştır.

İlanı: 31-Ağustos 1876 tarihinde Osmanlı tahtına geçen II. Abdülhamid Yeni Osmanlılara (Jön Türkler) verdiği sözü tutarak 23-Aralık 1876'da Meşrutiyeti ilan etti.

Böylece Türk tarihinde ilk defa millet temsilcilerinden oluşan Meclis-i Mebusan seçimleri yapıldı. Kanuni- Esasi kabul edildi.

İlk defa halkın yönetime katıldığı anayasal düzene geçildi.

Sebebi: Genç Osmanlılara göre azınlıkların ayaklanmalarını önlemek ve güçlü devletlerin Osmanlıların iç işlerine karışmasını önlemek için meşrutiyete geçilmesi gerekiyordu.

NOT: Meclis açma kapama yetkisi padişaha, yasama yetkisi Ayan Meclisi ile Mebusan Meclisine, Yürütme yetkisi Bakanlar Kurulu 'na aitti.

Ayan Meclisini padişah seçiyor. Seçim 4 yılda bir yapılıyor. Angarya kalkıyor. Mesken dokunulmazlığı ve kişi hürriyeti geliyor. 1877- 1878'de Osmanlı Rus savaşları nedeniyle mebusan üyelerinin sağlıklı karar alamamaları ve fikir ayrılığına girmeleri nedeniyle padişah tarafından Mebusan Meclisi kapatıldı.

II. MEŞRUTİYET (24-TEMMUZ-1908)

II. Abdülhamid'in Osmanlı-Rus savaşını sebep göstererek Meclisi-Mebusanı kapatması ve bu olayın aydınlar tarafından tepkiyle karşılanmasına neden olmuştu.

Aydınlar gizli dernekler kurarak anayasa mücadelesine başlamıştı. Reval buluşmasında İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı topraklarını paylaşmaları Osmanlı aydınlarını harekete geçirdi. Dış güçlerin Osmanlı Devleti'nin iç

işlerine karışmasını önlemek için I. Meşrutiyet'te olduğu gibi azınlıklara seçme ve seçilme hakkı vererek devletin dağılmasını önlemektir.

Enver Bey ve Niyazi Bey gibi bazı subayların Makedonya'da isyan çıkarması ülkede karışıklıklara neden oldu. Ülkede karışıklıklar ve gösteriler artmaya başlayınca Padişah II. Abdülhamid anayasayı yeniden yürürlüğe koymak zorunda kaldı. 24-Temmuz-1908 'de yeniden seçimler yapıldı.

Böylece II. Meşrutiyet'in ilanı ile Türk siyasi hayatında ikinci defa çok partili döneme geçilmeye çalışıldı.

Bu durum Türk tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Türk tarihinde parlamento yönetime geçişin basamakları olarak görebiliriz. Türk Tarihinde Demokratik yönetime geçiş aşamaları aşağıdaki şekilde olmuştur:

- Sened-i İttifak,
- Tanzimat Fermanı,
- Islahat Fermanı.
- I. Meşrutiyet,
- II. Meşrutiyet

Padişahın otoritesini sınırlamıştır

Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet amaçlarının devleti yıkmaktan kurtarmak olması anayasacılık yönünde yapılan ıslahatlardır.

I. Meşrutiyet, II. Meşrutiyet seçme ve seçilme hakkı kazanan halkın Türk tarihinde ilk defa yönetime katılmasını sağlamıştır.

II. MEŞRUTİYETİN SEBEP OLDUĞU SİYASİ SONUÇLAR

Ülke içinde meydana gelen karışıklıklar karşısında dış güçler ve içerideki yıkıcı unsurlar harekete geçerek Osmanlı devletini savaşa sürüklediler. Bu durum Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasıyla son buldu.

-1878 Berlin Antlaşması'yla Bosna-Hersek 'i denetleme hakkına sahip olan Avusturya II. Meşrutiyet'in kavramlarından rahatsız olduğunu bildirerek Bosna - Hersek'i topraklarına kattığını ilan etti.

-Berlin Antlaşması ile özerklik kazanan

Bulgar Prenslığı, 1908 'de bağımsızlığını ilan etti. Osmanlı devleti bu duruma müdahale edemedi.

-Yunanistan Girit'i işgal etti.

- 31-Mart Olayı vuku buldu.
- Trablusgarp'a İtalyanlar saldırdı.
- Balkan savaşları çıktı ve bu savaşlarda doğu Trakya hariç Avrupa'daki topraklarımızı kayıp ettik.

Not: 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olurken Tuna'dan Ege Denizi'ne kadar uzanan Büyük Bulgar Krallığı kuruldu. İngiltere ve Avusturya kendi çıkarları gereği itirazı üzerine imzalanan Berlin Antlaşması ile Bulgar Prensiği'nin sınırları yeniden belirlenirken ıslahat yapılması koşuluyla Makedonya Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. 1902'de burada çıkan ayaklanmalar üzerine Osmanlı yönetimi ıslahatlar yapmak zorunda kaldı.

31 - MART OLAYI 13-Nisan -1909

SEBEBİ: II. Meşrutiyete karşı bir ayaklanmadır.

SONUÇ: Selanik'te toplanan Hareket Ordusu İstanbul'a geldi. Ayaklanmayı bastırdı. Komutanı; Mahmut Şevket Paşa, harekat subayı Mustafa Kemal'di.

Özelliği: Düzene yani devletin sistemine karşı bir ayaklanmadır.

TRABLUSGARP (İTALYA SAVAŞI) 1911

SEBEBİ: Siyasi birliğini geç sağlayan İtalya'nın hammadde ve pazar arayışıyla sömürge elde etme istemesi. İtalya, önce Fransa ve İngiltere'nin onayını almış ve Osmanlı Devletinden Trablusgarp'ı istemiştir. Sonra İtalyanlar Trablusgarp'ı işgal etmişlerdir.

GELİŞMESİ: Donanma yeterli olmadığından denizden kuvvet gönderilemedi. Mısır İngiliz işgalinde olduğu için Trablusgarp'ın işgaline engel olunamamış ve müdahale edilememiştir.

Trablusgarp'ın savunması için gizlice sivil kıyafetiyle karadan giden gönüllü Osmanlı subayları burada; yerli halkı teşkilatlandırarak, İtalyanlara karşı direnmelerini sağlamışlardır. Bu gönüllü subaylar arasında Mustafa Kemal' de bulunmaktaydı.

Mustafa Kemal ve arkadaşları; **Derne, Tobruk ve Bingazi'de** İtalyanlara karşı başarılar kazandılar ve İtalyanlar adete kıyıya mihlandılar. İtalyanlar fazla ilerleyemediler. Bunun üzerine İtalyanlar; On İki Aday'ı işgal ettiler.

SONUCU:

I. Balkan Savaşının çıkmasıyla Trablusgrap'taki subaylar geri dönmüş; Trablusgrap savunmasız kalmıştır.

Ouch (Uşi) Antlaşması imza edilmiştir.

OUCH (UŞİ) ANTLAŞMASI-

1912

1912'de imzalanan Uşi Antlaşmasına göre; On iki ada geçici olarak, Balkan savaşları bitinceye kadar İtalya'da kalacaktı. Trablusgrap kesin olarak İtalyanlara bırakılmıştır. (İtalyanlar Oniki Ada'yı boşaltmadılar, 1945'de İtalyanlar On İki Ada'yı, Yunanistan'a bıraktılar.

NOT: Uşi Antlaşması'yla Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki son toprağını da kaybetmiştir.

BALKAN SAVAŞLARI 1912-1913

SEBEPLERİ:

I. BALKAN SAVAŞI

- 1) Fransız İhtilali sonucu yayılan milliyetçilik akımı
- 2) Rusya'nın sıcak denizlere inme politikası gereği Balkan uluslarını kışkırtması
- 3) Bazı Batılı ülkelerin Balkanları kışkırtması

SAVAŞIN BAŞLAMASI:

Rusya'nın temel amacı sıcak denizlere inmekti. Bu amaçla; Rusya Balkanlar'da Panславizm politikasını takip etti. Rusya; **Sırbistan, Bulgaristan, Karadağ ve Yunanistan'ın** aralarında bir bağlaşma yapmasını sağladı.

Balkan Devletleri, Osmanlı Devleti'nin Makedonya'da yenilik yapmamasını istediler, bu istekleri Osmanlılar tarafından kabul olmayınca bunu

gerekçe göstererek Osmanlıya karşı savaş açtılar. İlk saldıran ülke Karadağ'dı.

SONUÇLARI: Osmanlı Devleti savaşı kaybetmiştir. Çünkü; Askerlerinin bir bölümünün terhis edilmesi, Ordu komutanları arasında oluşan siyasi görüş ayrılıkları.

- Edirne ve Kırklareli kaybedilmiştir.
 - Arnavutluk bağımsızlığını kazanmıştır. (Balkanlarda bağımsızlığını kazanan son devlettir.)
- Büyük Devletlerin araya girmesiyle yeni Balkan haritasını belirlemek amacıyla LONDRA KONFERANSI toplanmıştır.

(Aralık 1912) Alınan kararlara göre;

Bab-ı Ali Baskını - Meşrutiyetin ilanı edilmesi

- Midye - Enez hattının Batısı, Balkan Devletlerine bırakıldı.
- Ege Adaları, Yunanistan'a bırakıldı.

Bab-ı Ali Baskını: I.Balkan Savaşı sırasında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Mebusan Meclisi'ni basarak hükümeti devirip yönetimi ele geçirdi ve böylece ülkede diktatör rejimini kurdu. 1913 İttihat ve Terakki Fırkası 1918 yılına kadar iktidarda kaldı.

II. BALKAN SAVAŞI

SEBEBİ:

I. Balkan Savaşı'ndan sonra Balkan Devletleri arasında yapılan paylaşımda en büyük payı Bulgaristan'ın alması üzerine Balkan Devletleri aralarında savaş başladı.

SAVAŞA KATILAN DEVLETLER:

Bulgaristan, Yunanistan,
Karadağ, Sırbistan ve
Romanya'dır (Romanya;

Bulgaristan'dan pay almak için katılmıştır.)

Bu durumdan yararlanan Osmanlı Devleti Midye - Enez hattını aşarak Kırklareli ve Edirne'yi geri aldı.

SONUÇLARI:

-Bulgaristan yenildi ve toprak kaybetti.

-Osmanlı Devleti, Kırklareli ve Edirne'yi geri aldı.

Osmanlı Devleti ile Bulgaristan İstanbul Antlaşması'nı yaptı. (1913)

-Osmanlı Devleti ile Yunanistan Atina Antlaşması'nı yaptı. (1913)

Balkan Devletleri Bulgaristan ile Bükreş Antlaşması'nı yaptı. (1913)

- Osmanlı Devleti Balkan Savaşlarından Sonra; **Arnavutluk'u, Makedonya'yı, Batı Trakya'yı, Ege Denizindeki Adaları'nı** bırakmak zorunda kaldı.

Türklerin Avrupa Kıtası'ndaki varlığı Doğu Trakya ile Sınırlı kaldı

Bu olaylardan sonra İttihat ve Terakki Partisi orduda yenilikler yaptı. Almanya'dan getirilen subaylarla Osmanlı - Alman yakınlaşması biraz daha artmıştır.

Soru ve Cevaplarınız:

Tunca Örses Arşivi, Yıkılan Köylerini Terk Etmek Zorunda Kalan Aileler, 1912, Çihat Göktepe, Unutulmasınlar Diye Balkan Harbi, İstanbul, 2013.

A. Vedat Akbulak

Osmanlılar hangi anayasaları kabul etmiştir?

Kanun-i Esasi ve Teşkilat-ı Esasi

Osmanlı imparatorluğunun parçalanmasını önlemek için ortaya atılan "Osmanlıcılık" fikri neden tutmamıştır?

Azınlıklar sanıldığı gibi Osmanlı Devleti'nden ayrılarak kendi bağımsızlıklarını ilan etmek istemişlerdir.

Güçlü devletler ve Fransız İhtilali'nin

etkisi ile azınlıkları sürekli olarak kışkırtmışlar ve azınlıklar ayaklanarak bağımsızlıklarını ilan etmek istemişlerdir.

Zaten Osmanlı yönetiminde azınlıklara yapılmış bir haksızlık yoktu. Güçlü devletlerin azınlık haklarını savunmasındaki asıl gaye ülkeyi parçalamaktı. Tanzimat ve Islahat fermanında azınlıklara verilen haklar yeterli bulunmamış ve Meşrutiyet yönetimi ilan edilerek azınlıklar yönetimde söz sahibi olmuşlar ama buna rağmen yine de Türklerle birlikte yaşamak istememişlerdir, Dış güçlerin kışkırtması ile bağımsızlıklarını istemişlerdir.

